

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО МАТЕМАТИКА ЗА VIII КЛАС

I. ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА.

Осми клас е последният клас от прогимназиалния етап на основната степен на образование.

Дидактическата система на обучението по математика в прогимназията създава предпоставки за успешното завършване на математическия курс на обучение в V – VIII клас, който е задължителен за всички ученици. Учебната програма по математика за VIII клас е продължение на учебните програми от предходните класове от този етап. Тя се реализира в рамките на 136 учебни часа годишно (34 учебни седмици по 4 часа седмично), определени с Наредба № 6 от 2001 г. Съдържанието на програмата е определено на базата на:

- стандартите, които учениците трябва да покрият в резултат на завършване на съответното равнище на прогимназиалния етап;
- резултатите, които учениците трябва да постигнат след завършване на VII клас;
- възможностите, които осигурява учебният план;
- връзката на учебния предмет математика с предметите от неговата и другите културнообразователни области.

II. ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО МАТЕМАТИКА В VIII КЛАС.

1. Усвояване на ирационалните числа, записани с квадратен корен, на свойства и операции с тях.
2. Разширяване и задълбочаване на знанията на учениците за уравненията чрез изучаване на квадратни уравнения.
3. Придобиване на умения за решаване на системи линейни уравнения и системи линейни неравенства.
4. Усвояване на понятието функция, на функциите $y = ax + b$, $y = ax^2$, $a \neq 0$, техните свойства и графики и придобиване на знания за права и обратна пропорционалност.
5. Усвояване на понятието вектор в равнината, на афинните операции с вектори и техни приложения.
6. Усвояване на еднаквостите в равнината.
7. Задълбочаване и разширяване на знанията на учениците за геометричните фигури чрез изучаване взаимните положения на окръжности, на окръжност и ъгъл, на окръжност и многоъгълник, на свойства на забележителни точки в триъгълник.
8. Задълбочаване на логическите знания и умения, формиране на логическа култура и усвояване на математически език.
9. Усвояване на основни приложения на изучаваните математически знания, ка-

то се показват интегративните функции на математиката.

10. Формиране на положително отношение към математиката, създаване на интерес и мотивация на учениците за придобиване на знания и умения.

11. Развиване на наблюдателност, въображение, концентрация на мисленето, памет.

12. Овладяване на обективни критерии за оценка на духовните и материалните ценности на обществото.

13. Изграждане на навици за опазване на околната среда и на собственото здраве.

III. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ (колони № 1 и № 2 от таблицата).

IV. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ (колони № 3, № 4, № 5 и № 6 от таблицата).

III. Очаквани резултати		IV. Учебно съдържание (теми, понятия, контекст и дейности, междупредметни връзки)			
Колона №1	Колона №2	Колона №3	Колона №4	Колона №5	Колона №6
Ядра на учебното съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по теми	Основни нови понятия (по теми)	Контекст и дейности (за цялото ядро и/или за цялата програма)	Възможности за междупредметни връзки
Числа. Алгебра	Стандарт 1: Познава ирационални числа, записани с квадратен корен, може да ги сравнява и извършва операции с тях. Очакван резултат: Умее да опростява числови изрази с квадратни корени.	Учениците трябва да усвоят: Тема 1. Квадратен корен Ученикът: 1. 1. знае понятието квадратен корен на неотрицателно число и свойствата му; 2. умее да сравнява квадратни корени и изрази, съдържащи квадратни корени; 3. умее да извършва действия с квадратни корени; 4. умее да рационализира дроб.	квадратен корен; ирационално число; подкоренна величина; коренуване;	На учениците трябва да се даде възможност да: • нареждат ирационални числа върху числовата ос; • се запознаят с някои грешни аналогии при действия с квадратни корени; • се запознаят с приближени стойности на корени; • се запознаят с исторически сведения, свързани с темата.	вътрешно-предметни връзки;
	Логически знания	Стандарт 1: Умее да преценява вярност и рационалност в конкретна ситуация.	1. подхожда рационално при преобразуване и оценка на изрази с квадратни корени.		

<p>Моделиране</p>	<p>Очакван резултат: Умее да смята рационално.</p> <p>Стандарт 1: Умее да оценява съдържателно получения при моделиране резултат и да го интерпретира.</p> <p>Очакван резултат: Умее да оценява ирационално число, записано с квадратен корен.</p>	<p>1. умее да прилага знанията за сравняване на ирационални числа в задачи, изискващи оценка на числова стойност на израз.</p>			
<p>Числа. Алгебра.</p>	<p>Стандарт 1: Умее да решава квадратни уравнения с рационални коефициенти по формулата за намиране на корените му.</p> <p>Очакван резултат: Умее да решава квадратно уравнение.</p>	<p>Тема 2. Квадратно уравнение Ученикът:</p> <p>1. знае понятието квадратно уравнение, понятията свързани с него и видовете квадратни уравнения;</p> <p>2. знае формулата за корени на квадратно уравнение и умее да я прилага при решаването на квадратни уравнения;</p> <p>3. умее да решава уравнения, свеждащи се до квадратни;</p> <p>4. умее да решава непълни квадратни уравнения.</p>	<p>квадратно уравнение; коефициенти на квадратно уравнение; пълно квадратно уравнение; непълно квадратно уравнение; дискриминанта на квадратно уравнение; двоен корен;</p>	<p>• се запознаят с исторически факти по темата</p>	<p>вътрешно-предметни връзки; физика;</p>
<p>Логически знания.</p>	<p>Стандарт 1: Умее да преценява вярност и рационалност в конкретна ситуация.</p> <p>Очакван резултат: Умее рационално да решава</p>	<p>1. умее да подхожда рационално при решаване на видовете квадратни уравнения.</p>			

	различните видове квадратни уравнения				
Фигури и тела	<p>Стандарт 1: Знае основните геометрични фигури (триъгълник, четириъгълник), техните елементи и свойства.</p> <p>Очакван резултат: Знае и използва свойствата на средни отсечки в триъгълник и трапец и медицентър на триъгълник.</p>	<p>Тема 3. Вектори. Средна отсечка. Ученикът:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. знае понятието средна отсечка в триъгълник, свойствата ѝ и умее да ги използва; 2. знае понятието средна отсечка (основа) в трапец, свойствата ѝ и умее да ги прилага; 3. знае понятието медицентър на триъгълник, свойствата му и умее да ги прилага; 4. умее да открива и създава ситуации, свързани със средни отсечки. 	<p>средна отсечка в триъгълник; средна отсечка в трапец; медицентър на триъгълник.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • се запознаят с различни начини за доказване свойствата на средни отсечки и медицентър (с вектори, еднакви триъгълници, лица и др.). 	
Логически знания	<p>Стандарт 1: Разбира на конкретно ниво смисъла на логическите съюзи „и“, „или“, „ако... то“ и на релацията еквивалентност Ъ.</p> <p>Стандарт 2: Умее да образува на конкретно ниво отрицание на твърдение, съдържащо логическите съюзи „и“/„или“.</p> <p>Стандарт 3: Умее да преценява вярност и рационалност в конкретна ситуация.</p> <p>Очакван резултат: Умее да извършва доказателства на базата на логическата структура на изучената теория.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1 умее да разграничава твърденията от темата като необходими и достатъчни условия; 2. умее да образува отрицание на твърдения, съдържателно свързани с темата; 3. умее да анализира условието на твърдение и да избира подходящи средства за доказателство. 	<p>еднопосочни лъчи;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • се запознаят с 	

Моделиране	<p>Стандарт 1: Знае понятието вектор, операциите събиране и изваждане на вектори, умножение на вектор с число.</p> <p>Очакван резултат: Умее да извършва афинни операции с вектори и да ги използва.</p>	<p>1. знае понятието вектор и понятията, свързани с него; 2. знае операции с вектори, техните свойства, умее да извършва операции с вектори и умее да ги прилага; 3. умее в конкретна ситуация да представя вектор като линейна комбинация на вектори.</p>	<p>противопосочни лъчи; посока; направление; насочена отсечка; вектор; нулев вектор; дължина на вектор; посока на вектор; еднопосочни вектори; противопосочни вектори; равни вектори; противоположни вектори; сбор на вектори; разлика на вектори; произведение на вектор с число; колинеарни вектори;</p>	<p>основни векторни равенства; • използват векторите като средство за доказване на равенство и успоредност на отсечки, съвпадане на точки, колинеарност на точки • се запознаят с основни приложения на векторите във физиката</p>	
Функции. Измерване	<p>Стандарт 1: Умее да представя таблично и графично функции от вида $y = ax + b$ и $y = ax^2$, $a \neq 0$.</p> <p>Очакван резултат: 1. Умее да построява графика на функция и да я използва.</p>	<p>Тема 4. Функции Ученикът: 1. има представа за понятието функция и за начините за задаване на функции; 2. умее да намира функционална стойност, стойност на аргумента при различно задаване на функции и да установява принадлежност на точка към графика на функция; 3. знае линейна функция и умее да чертае графиката ѝ; 4. знае функцията $y = ax^2$, $a \neq 0$ и умее</p>	<p>аргумент; функция; функционална стойност; дефиниционно множество; допустими стойности; множество от функционални стойности; графика на</p>	<p>• се запознаят с примери за различни връзки между величини, в това число и функционални; • осмислят преминаването от аналитично към графично задаване на</p>	<p>вътрешно-предметни връзки; природни науки;</p>

<p>Елементи от вероятности и статистика</p>	<p>Стандарт 1: Умее да събира, организира и описва данни.</p> <p>Стандарт 2: Умее да разчита, интерпретира и оценява информация, предадена с графики и с таблици.</p> <p>Очакван резултат: Умее да представя и разчита таблично и графично предадена информация.</p>	<p>да чертае графиката ѝ; 5. умее да извлича информация от зададена графика на функция; 6. осмисля връзката между графика на линейна функция и някои понятия, свързани с линейно уравнение и линейно неравенство.</p> <p>1. умее да представя с таблица или графика събрана количествена информация; 2. умее да прави качествена и количествена оценка на информация, представена таблично или графично.</p>	<p>функция;</p> <p>права пропорционалност; обратна пропорционалност;</p>	<p>функция; • намират лица на фигури, получени при пресичане на графики на линейни функции; • се запознаят с графики на някои функции (например $y = ax + b$, $y = \frac{a}{x}$ и др.)</p> <p>• интерпретира таблично и графично зададена информация, разглеждана в други учебни дисциплини</p>	<p>природни науки; обществени науки и гражданско образование; екология;</p>
<p>Моделира-не</p>	<p>Стандарт 1: Познава права и обратна пропорционалност.</p> <p>Очакван резултат: Моделира реални ситуации с прави или обратнопропорцио-</p>	<p>1. умее да открива права и обратна пропорционалност в познати зависимости.</p>	<p>права пропорционалност; обратна пропорционалност;</p>		

<p>Функции. Измерване</p>	<p>нални зависимости</p> <p>Стандарт 1: Умее да построява образ на точка, отсечка и окръжност при еднаквост.</p> <p>Очакван резултат: Построява образи на познати геометрични фигури при еднаквост.</p>	<p>Тема 5. Еднаквости Ученикът:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. има представа за геометрично преобразуване и преобразуването еднаквост в равнината; 2. знае различните видове еднаквости и понятията, свързани с тях; 3. умее да построява образ на точка, отсечка и окръжност при еднаквост. 	<p>геометрично преобразуване; еднаквост; образ; първообраз; осева симетрия; ос на симетрия; симетрични точки; централна симетрия; център на симетрия; ротация; ориентиран ъгъл; център на ротация; трансляция; вектор на трансляция;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • построяват образи на геометрични фигури при еднаквост или композиция на еднаквости; • свързват знанията за еднаквости с графики на функции 	
<p>Числа. Алгебра</p>	<p>Стандарт 1: Умее да решава системи линейни уравнения с две неизвестни.</p> <p>Очакван резултат: Знае и умее да прилага различни методи за решаване на системи линейни уравнения.</p>	<p>Тема 6. Системи линейни уравнения с две неизвестни Ученикът:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. разпознава линейни уравнения с две неизвестни, знае понятията, свързани с тях и може да изразява едното неизвестно чрез другото; 2. знае понятието система уравнения и понятията, свързани с тях; 3. умее да решава система линейни уравнения чрез заместване или събиране. 	<p>линейно уравнение с две неизвестни; система линейни уравнения с две неизвестни; наредена двойка числа; решение на уравнение с две неизвестни; решение на система уравнения; еквивалентни</p>	<ul style="list-style-type: none"> • обвържат знанията за функции с понятията от темата; • решават някои системи уравнения с един параметър; • използват метод на полагането при решаване на системи; • решават системи линейни урав- 	

<p>Логически знания</p> <p>Моделира-не</p>	<p>Стандарт 1: Разбира на конкретно ниво смисъ-ла на логическия съюз „и“ и на релацията еквивалентност $\Leftrightarrow$.</p> <p>Стандарт 2: Умее да преценява вярност и ра-ционалност в конкретна ситуация.</p> <p>Стандарт 1: Умее да моделира със системи ли-нейни уравнения с две неизвестни.</p> <p>Стандарт 2: Умее да оценява съдържателно по-лучения при моделиране резултат и да го интерпретира.</p> <p>Очакван резултат: Разбира и моделира конюнктивни връзки с помощта на системи.</p>	<p>1. осъзнава еквивалентността при решаване на системи линейни уравнения; 2. умее да преценява рационалността на избрания метод за решаване на система-та.</p> <p>1. умее да използва системи линейни уравнения за моделиране на различни ситуации; 1. умее да интерпретира съдържателно решението на системата съобразно конкретната ситуация.</p>	<p>системи уравнения;</p>	<p>нения с три неиз-вестни.</p>	
<p>Числа. Алгебра</p>	<p>Стандарт 1: Умее да решава системи линейни неравенства с едно неизвестно и неравенства, свеждащи се до линейни.</p> <p>Очакван резултат: Умее да решава системи линейни уравнения и неравен-ства, свеждащи се до тях.</p>	<p>Тема 7. Системи линейни неравенст-ва с едно неизвестно Ученикът:</p> <p>1. знае понятието система неравенства и понятията, свързани с него; 2. умее да решава система от две линейни неравенства; 3. умее да решава двойно неравенство, неравенство от вида $f(x).g(x) > 0$, $ax + b > c$ и подобни на тях, свързани със знаците $<$, $\geq$, $\leq$.</p>	<p>сечение на числови интервали; обединение на числови интервали; система неравенст-ва; решение на система неравенства; двойно неравенст-во; еквивалентни системи неравенст-ва;</p>	<p>• решават системи с повече от две линейни неравенства.</p>	

Логически знания	<p>Стандарт 1: Разбира на конкретно ниво смисъла на логическия съюз „и“ и „или“ и на релацията еквивалентност Ъ.</p> <p>Очакван резултат: Умее правилно да обосновава решаването на неравенства и системи неравенства.</p>	<p>1. осъзнава еквивалентността при решаване на системи линейни неравенства; 2. разбира смисъла на логическите съюзи „и“, „или“ при решаване на двойни неравенства, на неравенство от вида $f(x).g(x) > 0$, $ax + b > c$ и подобни на тях, свързани със знаците $<$, $\geq$, $\leq$.</p>			
Фигури и тела	<p>Стандарт 1: Знае основните геометрични фигури (триъгълник, четириъгълник, правилен многоъгълник и окръжност), техните елементи, видове и свойства.</p> <p>Стандарт 2: Умее да построява геометричните обекти, описани в основните построятелни задачи.</p> <p>Очакван резултат: Знае твърдения за вписани и описани многоъгълници и умее да ги използва.</p>	<p>Тема 8. Окръжност и многоъгълник Ученикът:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. знае и може да определя взаимни положения на: <ul style="list-style-type: none"> • точка и окръжност; • права и окръжност; • две окръжности; 2. знае и умее да прилага свойства на хорди в окръжността; 3. знае забележителни точки на триъгълник и твърдения, свързани с тях; 4. знае геометрично място от точки, от които дадена отсечка се вижда под даден ъгъл и умее да го построява; 5. свързва познати геометрични обекти с понятието геометрично място от точки и ги използва в конструктивни задачи; 6. знае необходими и достатъчни условия за вписани и описани четириъгълници и умее да ги прилага; 7. умее да построява допирателна от външна точка към окръжност. 	<p>геометрично място на точки; вътрешна точка за окръжност; външна точка за окръжност; допирателна към окръжност; допирна точка; секуща на окръжност; външнодопирателни окръжности; вътрешнодопирателни окръжности; пресичащи се окръжности; концентрични окръжности; централа на две окръжности; обща допирателна към две окръжности; описана окръжност около многоъгълник;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • построяват триъгълник по различни съвкупности от дадени елементи; • се запознаят с някои геометрични места от точки и техни приложения; • построяват обща допирателна към две окръжности. 	

<p>Функции. Измерване</p>	<p>Стандарт 1: Знае да определя по вид и намира ъгли, свързани с окръжност. Очакван резултат: Използва знанията за мерки на ъгли, свързани с окръжност в конкретни геометрични ситуации.</p>	<p>1. знае видовете ъгли, свързани с окръжност, твърдения за тях и умее да ги прилага.</p>	<p>вписан многоъгълник; вписана окръжност в многоъгълник; описан многоъгълник; ортоцентър; център на описаната окръжност за триъгълник; център на вписаната окръжност за триъгълник;</p> <p>принадлежаща дъга на централен ъгъл; вписан ъгъл; периферен ъгъл; ъгъл, чийто връх е вътрешна точка за окръжност; ъгъл, чийто връх е външна точка за окръжност;</p>		
<p>Логически знания</p>	<p>Стандарт 1: Разбира на конкретно ниво смисъла на релацията еквивалентност $\approx$. Стандарт 2: Разбира смисъла на думите теорема свойство и теорема признак Стандарт 3: Умее да преценява вярност и рационалност в конкретна ситуация. Очакван резултат: Открива и използва логическата структура на твърдения.</p>	<p>1. знае и умее да прилага признаци и свойства за вписан и описан четириъгълник; 2. умее да разграничава и създава ситуации, в които прилага теоремипризнаци и теоремисвойства; 3. умее да формулира хипотеза и да я проверява; 4. разбира смисъла на релацията еквивалентност и може да обосновава еквивалентност на твърдения.</p>			

V. СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИКА ПО МАТЕМАТИКА В VIII КЛАС.

Оценяването на учениците се осъществява въз основа на ДОИ за оценяване.

Постиженията на учениците, които в програмата са посочени като знания и умения, постигнати чрез осъществяване на образователните и практическите цели, могат да бъдат проверявани устно и писмено. Писмената проверка се осъществява с контролни и класни работи или тестове. Този начин на проверка гарантира оценяването на всички ученици по единни критерии и дава възможност за точно диагностициране и анализ на допусканите грешки и съществуващите пропуски в знанията им.

Уменията от общ характер (отношение към математическите знания, способност за мислене в количествени и логически категории, математически способности и др.), които трябва да се постигнат в резултат на посочените в програмата възпитателни и формиращи цели, могат да се оценяват само качествено, и то при пряко наблюдение на реалния учебен процес.

VI. МЕТОДИЧЕСКИ УКАЗАНИЯ.

Учебното съдържание е организирано в шест ядра, определени чрез ДОИ за учебно съдържание (Числа. Алгебра; Фигури и тела; Функции. Измерване; Логически знания; Елементи от вероятности и статистика; Моделиране) и е структурирано в осем теми: Тема 1. Квадратен корен; Тема 2. Квадратни уравнения; Тема 3. Вектори. Средна отсечка; Тема 4. Функции; Тема 5. Еднаквости; Тема 6. Системи линейни уравнения с две неизвестни; Тема 7. Системи линейни неравенства с едно неизвестно; Тема 8. Окръжност и многоъгълник.

С темата „Квадратен корен“ започва разширяването на множеството на рационалните числа, което разширяване ще продължи в гимназиалния етап.

Темата „Уравнение и неравенства“ в училищния курс по математика се доразвива в VIII клас с изучаване на квадратните уравнения и системите линейни уравнения и неравенства.

Темата „Функции“ поставя основите на изучаването на функциите в училищния курс. С темата „Еднаквости в равнината“ се реализира функционалният подход в геометрията.

Изграждането на векторния апарат и прилагането му в геометрията се осъществява с темата „Вектори. Средна отсечка“. Важно място в учебното съдържание по математика в VIII клас заема темата „Окръжност и многоъгълник“, с която продължава системното изграждане на курса по планиметрия.

Логическите знания съдържателно са обвързани с конкретното учебно съдържание, изучавано в този клас и остават на конкретно ниво.

Вътрешнопредметните и междупредметните връзки се използват за показване на различните приложения на изучаваните теоретични знания (колона № 6).

В колона № 4 на таблицата са посочени новите математически понятия, а също така и думи или словосъчетания от езика на преподаване, използвани в учебния процес по математика.

Описаните дейности в колона № 5 на таблицата се отнасят както за конкретната тема, така и за цялата програма (могат да се реализират навсякъде, където това е възможно).

Съгласно общата характеристика на културнообразователната област, посочена в ДОИ за учебно съдържание, в VIII клас продължава използването на познавателни методи и технологични подходи.

В програмата точно се определя само последователността на изучаваните теми. Наредбата на очакваните резултати (колона № 3) е определена от рамката за изработване на учебната програма. При реализацията на темата се съблюдава логическата последователност на знанията.

Въз основа на посочените по-детайлни или по-общи очаквани резултати (колони № 3 и № 2 от таблицата) се уточнява нивото на изучаване на отделните теми.

В края на VIII клас ученикът трябва да е овладял основните теми, изучавани в прогимназиалния етап. В учебната програма не са формулирани теми за начален и годишен преговор. Всеки учител може да направи подходяща систематизация и обобщение на изученото в прогимназиалния етап в зависимост от конкретното ниво на учениците си. Един тест за входящо ниво в началото на учебната година може ефикасно да насочи учителя към подходящ преговор, ако такъв е необходим.